

Öğretmenlerin sorgulama becerilerine yönelik görüşleri

Kasım Buçaklar¹, Taner Özbay², Ramazan Bayrak³, Emrah Koçak⁴

DOI 10.5281/zenodo.10397047

Özet

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin sorgulama becerilerine yönelik görüşlerini incelemektir. Bu çalışmada nitel yöntem tercih edilmiş olup olgu bilim deseniyle tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 26 öğretmen oluşturmuştur. Çalışma grubu, ölçüt örnekleme yaklaşımı ve maksimum çeşitlilik kullanılarak seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacının yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler, çalışma grubu üyeleriyle yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Çalışma verileri temalar, kategoriler ve kodlar ortaya çıkarmıştır. Veriler üzerinde hem içerik analizi hem de betimsel analiz yapılmıştır. Araştırma, öğretmenlerin sorgulama becerilerine yönelik görüşleri ele almıştır. Öğretmenlerin sorgulama kavramına dair görüşleri, "bilgi edinme süreci, eleştirel yaklaşım ve nedensellik" temaları altında incelenmiştir. Katılımcıların sorgulama becerilerini etkileyen faktörler, "bireysel, çevresel ve psikolojik" temalarında toplanmıştır. Öğretmenlerin öğrenme ortamlarında karşılaştıkları sorunlar, "normlar ve görevler, öğrenme süreçlerine ilişkin zorluklar ve bireysel zorluklar" başlıkları altında değerlendirilmiştir. Son olarak, öğretmenlerin sorgulama becerilerini geliştirmeye yönelik öneriler, "eğitim ve toplumsal farkındalık, motivasyon ve sürekli gelişim, bireysel gelişim ve ilgi odaklı yaklaşım" temalarında özetlenmiştir. Bu temalar altında toplanan kodlar, öğretmenlerin sorgulama becerilerini anlamak ve geliştirmek adına kapsamlı bir perspektif sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: öğretmen, sorgulama, sorgulama becerisi

Teachers' views on inquiry skills

Abstract

The aim of this study is to examine teachers' views on inquiry skills. Qualitative method was preferred in this study and it was designed in a phenomenological design. The study group consisted of 26 teachers. The study group was selected using the criterion sampling approach and maximum diversity. The researcher's semi-structured interview form was used as a data collection tool. The interviews were conducted face-to-face with the members of the study group. The study data revealed themes, categories and codes. Both content analysis and descriptive analysis were performed on the data. The study addressed teachers' views on inquiry skills. Teachers' views on the concept of inquiry were analyzed under the themes of "knowledge acquisition process, critical approach and causality". The factors affecting the participants' inquiry skills were grouped under the themes of "individual, environmental and psychological". The problems faced by teachers in learning environments were evaluated under the titles of "norms and tasks, challenges related to learning processes and individual challenges". Finally, suggestions for improving teachers' inquiry skills were summarized under the themes of "education and social awareness, motivation and continuous development, individual development and interest-oriented approach". The codes collected under these themes provide a comprehensive perspective for understanding and improving teachers' inquiry skills.

Keywords: teacher, inquiry, inquiry skills

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, kasim2738@gmail.com

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, tanerozbay52@hotmail.com

³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, byrkazra@gmail.com

⁴ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, emrah352516@gmail.com

Giriş

Modern çağın gelişen ve değişen koşullarının birçok ortam üzerinde etkisi vardır. Bunlar arasında eğitim ve öğretim en önemlileridir. Yirmi birinci yüzyılda insanların sahip olması gereken yeterliliklerin bu gelişmeler ve değişimler ışığında değiştiği açıktır. Kazanılması gereken yeterlilikler, bilgi ve beceriler güncellenmektedir (Cansoy, 2018). "21. yüzyıl becerileri" terimi, öğrencilerin gelişmiş bilişsel yeteneklerinin yanı sıra içinde buldukları bilgi çağında başarılı olmak için nasıl çalışmalarını gerektiğini de ifade etmektedir. Bu durum, eğitimcilerin 21. yüzyıl becerilerini kazandırma gerekliliğini vurgulamaktadır (Yalçın, 2019).

"Eleştirel düşünme ve problem çözme, bilgiye erişme ve analiz etme, sistemler ve bireyler arası iş birliği ve liderlik, girişimcilik ve inisiyatif alma, çeviklik ve uyum sağlama, etkili sözlü ve yazılı iletişim, merak ve hayal gücü" 21. yüzyıl öğrenenlerinin ve öğretmenlerinin sahip olması gereken yedi temel beceridir (Orhan Göksun ve Aşkın Kurt, 2017). Yetkin bir sorgulama becerisine sahip olmak, bu yedi temel becerinin temelini oluşturmaktadır. Bilginin doğruluğunu kanıtlama, eleştirme, amacını sorgulama, yeni elde edilen bilginin doğruluğunu kontrol etme, doğruluğundan emin olma ve problem çözmeye uygulama, sorgulama becerisinin etkilediği durumlardır. Bilgi edinme ve değerlendirme kapasitesinin yanı sıra eleştirel düşünme ve problem çözme yeteneklerinin gelişimi de bu yetkinlikten etkilenir (Orhan Göksun, 2016). Sorgulama becerileri gelişmediğinde çatışmalar ortaya çıkar ve bu da uyum ve sosyal etkileşim üzerinde zararlı bir etkiye sahiptir. Bu da kişisel gelişimi ve yaratıcı bir bakış açısını engeller. Sonuç olarak, sistemlerin ve insanların iş birliği ve liderlik, girişimcilik ve inisiyatif alma, çeviklik ve esneklik ile etkili sözlü ve yazılı iletişim yeteneklerini geliştirmeleri mümkün değildir (Orhan Göksun, 2016).

Sorgulama süreci, merak ve sorgulama arasındaki faydalı bağlantıdan etkilenir. Eğitimin amacı bu süreç aracılığıyla insan yetiştirmektir. Hamarat ve Arkan'a (2018) göre "çağın ve geleceğin becerileriyle donanmış, insanlık için çabalayan, bilimin ışığında kültürüne meraklı ve duyarlı, nitelikli ve ahlaklı bireyler" yetiştirmek 2023 Eğitim Vizyonu'nun öncelikli hedefidir. Günümüzün gelişen ve değişen ortamı çok sayıda toplumsal kaygı doğurmaktadır. Sosyal, ekonomik, politik ve ilgili konulardan kaynaklanan eksiklikler, imkânsızlıklar ve dengesizlikler bazı bunalımlara yol açabilmektedir. Sağlık ve bakım, sorunlu davranışlar, suç ve şiddet, yoksulluk, ırkçılık, önyargı ve ayrımcılık, cinsiyet ayrımcılığı, göç, güvenlik ve işsizlik bunlardan birkaçıdır (Kornblum ve Julian, 2012).

Öğrenciler sorgulamayı kullanarak bilgilerini aktif olarak keşfedebilir, değerlendirebilir, tartışabilir ve yansıtabilirler (Beshears, 2012). Öğrencileri cesaretlendirmek, dilsel, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirmek, düşünme, anlama ve öğrenme düzeylerini yükseltmek, eğitim, öğrenme ve değerlendirme süreçlerini kolaylaştırmak sorgulamaya dayalı öğrenmenin hedefleridir (Güneş, 2016). Ayrıca, öğrencilerin başkalarının görüşlerine saygı duyarken kendi görüşlerini dile getirme, tavsiyelerde bulunma ve eleştiri yapma konusunda özgür olmalarını garanti eder (Aydın, 2014). Modern eğitim sistemleri, yaşam deneyimlerini değerlendirebilen, bağımsız çalışma yapabilen, hipotezler kurabilen ve kendi yargılarını oluşturup sunabilen öğrenciler yetiştirmeyi vurgulamaktadır. Bu öğretim yöntemi, öğrencilerin sosyal çevreye katılımını artıracak ve sınıftaki öğrenmeyi daha kalıcı hale getirecektir (Öz, 2015). Soru sormak entelektüel gelişimi destekler, yaratıcılığı ve bilgiyi teşvik eder ve liderlik özelliklerini gösterir. Bu nedenle, gelecek neslin nitelikli bir şekilde gelişmesi için soru sormanın gücünü kullanmak önemlidir (Güneş, 2016).

Soru sormak, öğrenme ortamlarında etkileşimin ilk adımıdır. Öğretim kalitesi, iyi hazırlanmış ve yerinde sorulardan etkilenir. Soru sorarak öğretme yoluyla etkileşimli bir öğrenme ortamı yaratılır. Kitaba bağlı eğitimin aksine, öğretimi geliştirir ve eğlenceli hale getirir (Büyükanan Filiz, 2009; Engin, 2009). Shuman'a göre, "soru soran öğrenenler bilgiyi yorumlama ve karar verme konusunda daha sorumlu ve öğrenme sürecinde daha aktiftir" (Aldan Karademir, 2013). Öğretmenler soru sorarak öğrencilerinin materyali daha iyi anlamalarına yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda neyi nasıl çalışacakları konusunda da bilgi verirler. Dolayısıyla sorgulama, eğitimin çok önemli bir bileşenidir.

Öğretmenlik mesleği, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen asgari yeterlilikleri içerir. Bu yeterlilikler, öğretmenlerin mesleki bilgi, beceri ve tutumlarını kapsayan genel yetkinlikleri içerir. Bu çerçevede, Köksal (2008) tarafından belirtilen Milli Eğitim Bakanlığı standartlarına göre, öğretmenlerin iyi hazırlanmış, yaratıcı, çağın ihtiyaçlarına uyum sağlayabilen, bilimsel ve sosyal gelişmeleri takip edebilen, bunları sınıflarında öğrencilere aktarabilen, rol model olabilen ve modern bir bakış açısını benimseyebilen kişiler olmaları beklenmektedir. Buldu'nun (2014) ifadesine göre, öğretmen yeterlikleri arasında öne çıkan unsurlardan biri, öğretmenin "alanında sorgulayıcı bir bakış açısını da içerecek şekilde ileri düzeyde kuramsal, yöntemsel ve olgusal bilgiye sahiptir" yeterliliğidir. Bu yeterlilik, öğretmenin mesleki bilgi kategorisinde önemli bir yer tutar ve öğretmenin sahip olması gereken temel yetkinlikleri arasında öne çıkar. Bu bağlamda, öğretmen yeterlikleri ile sorgulama becerisi arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Öğretmenin sahip olduğu mesleki bilgi düzeyi, sorgulayıcı bir bakış açısının geliştirilmesinde temel bir rol oynar. İleri düzeyde kuramsal, yöntemsel ve olgusal bilgiye sahip olan öğretmenler, öğrencilerine daha etkili bir şekilde rehberlik edebilir ve onları sorgulayıcı düşünmeye teşvik edebilirler. Bu bağlamda, bu araştırmanın gerekçesi, öğretmen yeterliklerinin sorgulama becerisi üzerindeki etkilerini anlamak ve öğretmenlerin sınıflarında nasıl bir rol model olduklarını daha detaylı bir şekilde incelemektir. Bu çalışma, öğretmenlerin sorgulama becerilerini geliştirmelerine yönelik stratejilerin belirlenmesine katkı sağlayarak, eğitim sistemine olumlu bir etki yapabilir.

21. yüzyılın zorunlu kıldığı beceriler arasında sorgulama yeteneği öne çıkmaktadır. Bu beceri, öğrencilerin bilgiye erişim, analiz, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi yeteneklerinin geliştirilmesinde merkezi bir role sahiptir. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri, eğitim sistemlerinin bu yönlerini güçlendirmek için hayati öneme sahiptir. Literatürdeki mevcut çalışmalar, öğretmenlerin ve öğrencilerin sorgulama becerilerinin geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Örneğin, Güneş (2016) ve Aydın (2014), sorgulama temelli öğrenmenin öğrencilerin dilsel, zihinsel ve sosyal becerilerini nasıl geliştirebileceğine dikkat çekmektedir. Öğrencilerin sorgulama yoluyla bilgiyi keşfetmeleri, değerlendirmeleri ve yansıtmaları, öğrenme sürecinin etkinleştirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Beshears (2012) ise, sorgulama becerilerinin öğrencilerin bilgiyi aktif olarak keşfetmelerine olanak tanıdığını belirtmektedir.

Bu çalışma, öğretmenlerin sorgulama becerilerine yönelik görüşlerini, özellikle 21. yüzyıl becerilerinin öğretimindeki rolü bağlamında ele almaktadır. Çalışma, sorgulamanın sadece öğrenciler için değil, aynı zamanda öğretmenler için de önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin sorgulama becerilerinin geliştirilmesi, onların öğrencilere bu becerileri etkin bir şekilde aktarmalarını sağlar. Bu, literatürde genellikle öğrenci merkezli olarak ele alınan bir konunun öğretmen perspektifinden incelenmesine yeni bir boyut kazandırmaktadır. Özellikle, bu çalışma öğretmenlerin, sorgulama becerilerini geliştirirken karşılaştıkları zorlukları, bu becerileri sınıf içi uygulamalara nasıl entegre ettiklerini ve bu süreçte yaşadıkları deneyimleri

derinlemesine incelemektedir. Ayrıca, sorgulama becerilerinin öğretmenlerin liderlik, girişimcilik ve etkili iletişim gibi diğer 21. yüzyıl becerileri üzerindeki etkilerini de araştırmaktadır. Bu yaklaşım, sorgulama becerilerinin öğretmenlerin profesyonel gelişimine ve öğretim pratiğine nasıl entegre edilebileceği konusunda yeni perspektifler sunmaktadır.

Öğretmenlerin sorgulama becerilerine yönelik yapılan bir çalışmanın önemi, eğitim alanında etkili bir öğrenme ortamı oluşturulması, öğrencilerin eleştirel düşünce becerilerini geliştirmesi ve öğretmenlerin profesyonel gelişimine katkı sağlaması açısından büyük bir önem taşır. Öğretmenlerin sorgulama becerileri, öğrencilere bilgiyi sadece aktarmak yerine onların aktif bir şekilde öğrenmelerine olanak tanır. Bu, öğrencilerin kendi bilgiyi araştırma, sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerini destekler. Sorgulama becerileri, öğretmenlere öğrencilere yönlendirici ve rehberlik edici bir rol üstlenme fırsatı verir. Öğrencilerin eleştirel düşünce becerilerini geliştirmelerine katkı sağlar, böylece sadece bilgiyi öğrenmekle kalmazlar, aynı zamanda bu bilgiyi sorgular ve analiz ederler. Öğretmenlerin sorgulama becerilerini değerlendiren bir çalışma, öğretmenlerin kendi öğretim yöntemlerini gözden geçirmelerine ve geliştirmelerine olanak tanır. Bu da öğretmenlerin sürekli olarak profesyonel gelişimlerine katkı sağlayarak daha etkili eğitim stratejileri geliştirmelerine yardımcı olur. Öğretmenlerin sorgulama becerilerini güçlendirmek, öğrenciler arasında daha etkili bir öğrenme deneyimi sağlar. Bu durum, sınıf içinde etkileşimi artırır, öğrencilerin konuları daha derinlemesine anlamalarına ve öğrenmeye daha fazla katılımlarına olanak tanır. Öğretmenlerin sorgulama becerileri, öğrencilere toplumsal sorunları anlama ve eleştirel bir bakış açısı geliştirme yeteneği kazandırabilir. Sonuç olarak, öğretmenlerin sorgulama becerilerine yönelik yapılan bir çalışma, eğitim sisteminin temel bileşenlerini güçlendirecek ve öğrencilerin bireysel gelişimlerine önemli katkılarda bulunacak bir etki yaratabilir.

Bu kapsamda araştırmanın amacı, öğretmenlerin sorgulama becerilerine yönelik görüşlerini incelemektir. Bu genel amaç kapsamında araştırma soruları şu şekilde belirlenmiştir:

- 1) Öğretmenlerin sorgulama kavramı hakkındaki görüşleri nelerdir?
- 2) Öğretmenlerin sorgulama becerilerini etkileyen faktörler nelerdir?
- 3) Öğretmenlerin sorgulama sürecinde öğrenme ortamlarında karşılaştığı sorunlar nelerdir?
- 4) Öğretmenlerin öğrencilerin sorgulama becerilerini geliştirmek için önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın deseni

Bu araştırma konusu için daha uygun olacağını düşünüldüğünden nitel araştırma yapmaya karar verilmiştir. Nitel araştırma yönteminin düzenlendiği çalışmalarda konunun derinlemesine ve kapsamlı bir analizi yapılmaya çalışılır. Sonuç olarak araştırmacının bir maceracı gibi davranması gerekir. Araştırmacı yeni, konuyla ilgili sorular sorarak sürece destek verir ve bireyin öznel bakış açılarına değer verir. Nitel araştırmanın temeli, araştırmacının merak ettiği bir olgu hakkında bilgi edinme arzusudur. Nitel araştırmada gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılır. Nitel araştırma, insanların bakış açılarının ve doğal çevrelerinde karşılaştıkları olayların gerçek ve kapsamlı bir resmini sunar (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nitel araştırma olarak adlandırılan yaklaşım, çalışma konusuna bütüncül bir bakış açısıyla bakar ve onu diğer alanlarla birlikte yorumlar. İncelenen olay ve olgular kendi özel bağlamları içinde incelenir ve bireylerin bunlara yükledikleri anlamlar ışığında değerlendirilir. İnsanların kendi gizemlerini yanıtlamak ve kendi çabalarıyla

biçimlendirdikleri sosyal sistemlerin derinliklerini keşfetmek için oluşturdukları yöntemlerden biri nitel araştırmadır (Özdemir, 2010). Bu çalışmada olgubilim adı verilen bir nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Deneyimi değerlendirmeye odaklanan nitel araştırma yaklaşımlarından biri olgu bilim (fenomenoloji) desenidir (Miller, 2003). Fenomenolojinin temel amacı, insanların deneyimlerine dayanarak olguların altında yatan ortak anlamları derinlemesine araştırmak ve tespit etmektir (Miller, 2003). Sonuç olarak, fenomenolojide fenomeni deneyimleyen kişiler ile fenomenin kendisi arasındaki ilişki vurgulanır. Bu çalışmanın metodolojisi bireysel deneyimlere dayanmakta ve bu deneyimlerin bir yorumunu sunmaktadır. Günlük olarak karşılaştığımız ve deneyimlediğimiz ancak tam olarak kavrayamadığımız ya da farkına varamadığımız şeylerin incelenmesi fenomenoloji olarak bilinir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Çalışma grubu

Araştırmanın fenomenolojik karakterine uygun olarak en az iki yıllık mesleki kıdeme sahip katılımcıların ön görüşmeler yoluyla çalışmaya dahil edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu durumda maksimum çeşitlilik örnekleme ile branş, cinsiyet ve yaş açısından çeşitliliği temsil eden katılımcılar, ölçüt örnekleme ile de iki yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmacı, maksimum çeşitlilik örneklemesini kullanırken farklı mesafelerdeki çeşitli birimleri örnekleme dahil etmektedir. Bu durumda araştırmacının amacı çeşitlilik gösteren bir örneklem grubu oluşturmaktır (Baş ve Akturan, 2017). Amaç, genellemeler yapmak için çeşitlilik sağlamak değil, çeşitlilik gösteren durumlar arasında paylaşılan veya ortak olgular olup olmadığını belirlemeye çalışmak ve bu çeşitlilik ışığında sorunların çeşitli yönlerini analiz etmektir (Marczyk, DeMatteo ve Festinger, 2005). Önceden tanımlanmış bir dizi kritere uyan tüm durumlar ölçüt örneklemesinde incelenir. Ölçütleri araştırmacı geliştirir ya da önceden geliştirilmiş bir ölçüt listesinden alınabilir (Baltacı, 2018). Bu çalışmaya dahil edilen katılımcı sayısı 26 olup katılımcıların demografik verileri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Demografik Değişkenleri

	Cinsiyet	Branş	Yaş	Kıdem	Öğrenim Durumu
K1	Kadın	Sınıf Öğretmenliği	26	3	Yüksek Lisans
K2	Erkek	Türk Dili ve Edebiyatı	48	25	Yüksek Lisans
K3	Erkek	Rehberlik	37	14	Lisans
K4	Erkek	Bilişim teknolojileri	40	17	Yüksek Lisans
K5	Erkek	Coğrafya	40	15	Doktora
K6	Erkek	Okul öncesi	42	20	Lisans
K7	Kadın	Felsefe	34	7	Lisans
K8	Kadın	Sosyal Bilgiler	45	23	Lisans
K9	Kadın	Coğrafya	38	12	Lisans
K10	Erkek	Sınıf öğretmeni	31	6	Lisans
K11	Erkek	Görsel sanatlar	40	14	Lisans
K12	Kadın	Türkçe	40	17	Lisans
K13	Kadın	Türkçe öğretmeni	33	10	Lisans
K14	Erkek	Sınıf Öğretmeni	50	27	Lisans
K15	Erkek	Matematik	34	9	Lisans
K16	Kadın	İngilizce	43	18	Lisans
K17	Erkek	Sınıf öğretmeni	57	36	Lisans
K18	Kadın	İngilizce	32	11	Yüksek Lisans
K19	Erkek	Sınıf Öğretmeni	42	21	Lisans
K20	Kadın	İlköğretim Matematik	35	11	Lisans
K21	Erkek	Sınıf Öğretmenliği	41	20	Yüksek Lisans
K22	Kadın	Sınıf öğretmeni	24	2	Lisans
K23	Kadın	Sınıf Öğretmeni	25	2	Lisans
K24	Kadın	Sınıf Öğretmeni	40	13	Lisans
K25	Erkek	İngilizce	37	15	Lisans
K26	Kadın	Fen bilimleri	37	13	Lisans

Tablo 1'de, araştırmaya katılanların demografik özellikleri sunulmuştur. Cinsiyet kategorisindeki katılımcıların %50'si kadın, %50'si erkektir. Branş dağılımında Sınıf Öğretmenliği %34, Türk Dili ve Edebiyatı %11, Rehberlik %4, Bilişim Teknolojileri %4, Coğrafya %8, Okul Öncesi %4, Felsefe %4, Sosyal Bilgiler %4, Görsel Sanatlar %4, Matematik %8, İngilizce %11, Fen Bilimleri %4 olarak görülmektedir. Yaş dağılımına bakıldığında, katılımcıların geniş bir yaş aralığında olduğu gözlemlenmektedir. En genç katılımcı 24 yaşında iken en yaşlı katılımcı 57 yaşındadır. Kıdem dağılımında ise katılımcıların öğretmenlik deneyimlerinin 2 ile 36 yıl arasında değiştiği görülmektedir. Öğrenim durumu açısından bakıldığında, katılımcıların çoğunluğunun lisans mezunu olduğu (%76) ve bunu sırasıyla yüksek lisans (%20) ve doktora (%4) derecelerinin izlediği görülmektedir.

Veri toplama araçları

Fenomenolojik araştırmalar için veriler genellikle çalışma katılımcılarıyla bir veya daha fazla görüşme yapılarak toplanır (Polatcan ve Kılınç, 2018). Fenomenolojik araştırma desenlerinde veri toplamak için genellikle görüşmeler kullanılır, ancak insanların bakış açılarını ortaya çıkarabilecek başka birçok bilgi kaynağı da vardır (Kumandaş Öztürk, 2019).

Bu araştırmada veri toplamak için yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Öncelikle, literatür araştırmasının tamamlanması ve alt sorunların belirlenmesinin ardından bu alt sorunlara yönelik sorular formüle edilmiştir. Alanında uzman üç profesyonelin her birine bu form verilmiştir. Öneriler doğrultusunda, form bir giriş, bir ısınma sorusu ve birkaç soru daha eklenerek güncellenmiştir. Gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra, form tamamlanmadan önce eğitim yönetimi alanında uzman üç kişiye görüşleri için gönderilmiştir. Formun son halinde toplamda dört açık uçlu yarı yapılandırılmış görüşme sorusu bulunmaktadır.

Verilerin toplanması

Araştırma verileri, katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Bu görüşmeleri çalışmanın tüm yazarları gerçekleştirmiştir. Tüm katılımcılarla önceden iletişime geçilmiş, görüşmenin yeri ve zamanı üzerinde mutabık kalınmıştır. Katılımcılar ayrıca ön görüşme sırasında araştırmanın amaçları, tarihçesi ve parametreleri hakkında bilgilendirilmiştir. Katılımcılar, görüşmelerin ses kaydına alınmasına izin vermedikleri takdirde, araştırmacıların oturum boyunca not alacağı konusunda bilgilendirilmiştir. Katılımcılar ses kaydı yapılmasına izin vermedikleri için veri toplamak amacıyla notlar alınmıştır. Bu çalışmadaki her katılımcı, görüşmeye başlamadan önce, Creswell'in (2007) nitel araştırmalar için önerdiği etik kurallara uygun olarak, araştırmaya katılmakta özgür oldukları, görüşmeyi istedikleri zaman sonlandırabilecekleri ve sorulara istedikleri gibi yanıt verebilecekleri konusunda bilgilendirilmiştir (Patton, 1987). Belirlenen saatlerde görüşmeler katılımcıların görev yaptıkları okullarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler kırk ila altmış dakika arasında sürmüştür.

Geçerlik Güvenirlik

Bu araştırmanın nitel metodolojisinde, geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak için çeşitli stratejiler kullanılmıştır:

İç Geçerlilik için; Her katılımcının görüşmesi yazıya döküldükten sonra katılımcılara bu metinler gösterilmiş ve onların görüşlerini doğrulamaları istenmiştir. Her katılımcı bu süreçten iki kez geçmiştir.

Dış Geçerlilik (Aktarılabirlik) için; Çalışmanın her aşaması detaylı bir şekilde anlatılarak, araştırmanın sonuçlarının başka durumlara nasıl aktarılacağı açıklanmıştır.

İç Güvenirlik (Tutarlılık) için; Araştırma verileri, birden fazla araştırmacı tarafından incelenmiş ve aralarında anlaşmazlık durumlarını çözmek için panel düzenlenmiştir.

Dış Güvenirlik (Teyit Edilebilirlik) için; Bir uzman, çalışmanın bütüncül bir değerlendirmesini yapmış ve sonuçlara katkıda bulunmuştur. Ayrıca, nihai tema, kategori ve kodları belirlemek için bağımsız bir kodlayıcı ile bir panel düzenlenmiştir.

Bu yöntemler (Noble & Smith, 2015), araştırmanın hem güvenilir hem de başka durumlara uygulanabilir olmasını sağlamak için kullanılmıştır. Her bir strateji, araştırmanın kapsamını ve doğruluğunu artıran bir rol oynamaktadır.

Araştırmada, kodlar ve kategorilerin oluşturulmasında güvenilirlik sağlamak için, araştırmacılar arasında bir uyum yüzdesi hesaplanmıştır. Miles ve Huberman'ın modelinde vurgulanan içsel tutarlılık prensiplerine uygun olarak, bu tür bir hesaplama yapmak, araştırmanın güvenilirliğini daha da artıracaktır. Uyum yüzdesi, araştırmacıların verileri nasıl kodladığı ve kategorize ettiği konusunda ne kadar benzer ya da farklı düşündüklerini gösterir. İki veya daha fazla araştırmacı, veri setini bağımsız olarak kodlama yapılmıştır. Araştırmacılar kodlama sonuçlarını karşılaştırmış ve her bir veri parçası için benzer kodlamaların oranını hesaplamıştır. Benzer kodlamaların toplam kodlamalara oranı, uyum yüzdesini verir. Genellikle, yüksek uyum yüzdesi (örneğin, %70 üzeri) araştırmanın güvenilir olduğunu gösterir. Bu çalışmada uyum yüzde %74 çıkmıştır.

Verilerin analizi

Toplanan veriler için içerik analizi ve betimsel analiz kullanılmıştır. İçerik analizi, elde edilen verileri anlamaya çalışarak, verileri açıklayabilecek fikirleri ve bağlantıları tespit etmeye çalışır. Yıldırım ve Şimşek'e (2018) göre içerik analizi, toplanan verilere ve bu verilere ulaşan fikir ve temalara daha derinlemesine bakmayı gerektirir. Betimsel analiz yöntemi, verileri önceden belirlenmiş temalar doğrultusunda özetler ve yorumlar. Betimsel analizde, gözlemlenen veya sorgulanan kişilerin görüşlerini güçlü bir şekilde aktarmak için genellikle doğrudan alıntılar kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Verilerin analizinde araştırmacının amacı ve alt amaçları takip edilmiştir. Toplanan veriler kodlanmış ve incelenmiştir. Her bir bölümün önemini belirlemek için her bölümün içinde ilgili kategoriler oluşturulmuştur. Elde edilen veriler analiz edilmiştir. Sonuçlar anlaşılır ve açık bir şekilde sunulmuştur. Verilerden elde edilen bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Nitel verilerin nihai içerik analizi, verilerin kodlanması ve kategoriler, temalar ve değişkenlerin tablolar halinde bir modele dönüştürülerek yorumlanması tamamlanmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde öğretmenlerden elde edilen veriler analiz edilerek görüşme formunda yer alan sıralama ile sunulmuştur.

Sorgulama kavramına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi

Araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan "Sorgulama kavramı sizce nedir? Bu konudaki görüşleriniz nelerdir?" sorusuna katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Sorgulama kavramına yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin temalar ve kodlar

Temalar	Kodlar	f
Bilgi edinme süreci	Ömür boyu öğrenme	3
	Merak	8
	Sorarak araştırma, kendi öğrenme isteği	5
	Sorgulama	4
Eleştirel yaklaşım	Bilgi süzgeci	4
	Fikir alış-verişi	2
	Farklı konularda düşünme becerisi	3
Nedensellik	Neden-sonuç ilişkisi arama	7
	Detaylı inceleme, sorun çözme isteği	3
	Gerçeği arama	10
	Amaçlı öğrenme davranışı	6

Tablo 2 incelendiğinde; sorgulama kavramına yönelik öğretmen görüşlerinin; "bilgi edinme süreci, eleştirel yaklaşım ve nedensellik" temaları altında toplandığı görülmektedir.

Bilgi edinme süreci teması altında; "ömür boyu öğrenme, merak, sorarak araştırma, kendi öğrenme isteği ve sorgulama" şeklinde dört alt kod bulunmaktadır. Sorgulama kavramına yönelik bilgi edinme süreci konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K2): "Çevremizdeki nesnelere, kavramları, yeni karşılaştığımız soyut ve somut her şeyi herhangi bir kaynaktan hazır kalıplar halinde öğrenmek yerine kendi merak ettiğimiz

yönleri ve ihtiyaçlarımız doğrultusunda sorarak araştırarak kavramı kendi bakışımıza göre öğrenmek ve zihnimize yerleştirmek. ...”

“(K5): “Merak edilen bir konuya ya da ulaşılmaya çalışılan bir sonuca yönelik sorular sorarak araştırma yapmaktır.”

(K6): “Bir olayı, konuyu vb. Öğrenmek için araştırma yapmak, sorular sormaktır.”

(K7): “Sorgulama genel anlamda emin olunmayan bir durum karşısında soru sormayı düşünmeyi ifade eder. Bana göre sorgulama bireyin hayatını be değerini merak etmesiyle başlayan bir süreçtir. ... “Sorgulanmamış hayat yaşanmaya değmez”.

(K9): “Merak unsurunu ön planda tutarak öğrenmenin kişinin iç dürtüsüyle gerçekleşmesi”

(K18): “Araştırma, var olanı direkt kabul etmeyip araştırma sonucu bilgiye ulaşma olarak tanımlayabiliriz.”

(K20): “Sorgulama kavramı, kişinin merak, kaygı ve bilme isteği duygularını harekete geçirmesidir.”

Eleştirel yaklaşım teması altında; “bilgi süzgeci, fikir alış-verişi ve farklı konularda düşünme becerisi” olmak üzere üç alt kod bulunmaktadır. Sorgulama kavramına yönelik eleştirel düşünme konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): “Bilgi üzerindeki detayları ortaya çıkarma.”

(K7): “...Yaşamın her alanında yeni bakış açıları kazandırmak için önemlidir. ...”.

(K8): “Bir konuda bilgi sahibi olma isteği.”

(K11): “Karşılaşılan bir probleme yönelik merak duygusu.”

(K12): “Soru sorma yöntemiyle bilgi edinebilmedir.”

(K22): “Bir durumu veya bilgiyi kavramak için yapılan düşünce alışverişidir.”

(K24): “Farklı konularda düşünmek, soru sormak.”

(K25): “Elde edilen, öğrenilen her türlü bilginin doğruluğunu sorgulamak, koşulsuz inanmamak, verilen bilgiye eleştirel yaklaşmaktır.”

(K26): “Verilen her türlü bilginin doğrudan kabul edilmeyip araştırılıp süzgeçten geçirilmesidir.”

Nedensellik teması altında ise; “neden-sonuç ilişkisi arama, detaylı inceleme, sorun çözme isteği, gerçeği arama ve amaçlı öğrenme davranışı” şeklinde dört alt kod bulunmaktadır. Sorgulama kavramına yönelik bilgi edinme süreci konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K3): “Bir olayı veya nesneyi neden sonuç bağlamında detayları ile incelemeyiz.”

(K4): “Gelen verinin doğruluğunu ispatlayarak gerçeğe ulaşma çabası”

(K7): “Sorgulama genel anlamda emin olunmayan bir durum karşısında soru sormayı düşünmeyi ifade eder. ...”.

(K13): “Herhangi bir olay, olgu veya kavramın belli niteliklere göre irdelenmesidir.”

(K15): "...geliştirmeye yönelik ya da öğrenme maksadı ile ortaya atılan sorulardır.

(K16): "herhangi bir durumun nedenini ve muhtemel sonuçlarını yorumlayabilme"

(K17): "Neyin neden olduğuna cevap aramak."

(K18) Araştırma, var olanı direkt kabul etmeyip araştırma sonucu bilgiye ulaşma olarak tanımlayabiliriz."

(K19): "Olay, durum ve olgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurmak."

(K21): "Yapılan bir şeyin niçin yapıldığının düşünülmesi, doğru veya yanlış yapılıp, yapılmadığı, amaca uygunluk sorularının sorulmasıdır. Sorgulama kişiyi amaca yönelik davranmaya yönelten unsurlardan biridir. Amaçsız, nedensiz bir iş başarılı olamayacağı gibi yapılan işin amaca, nedene uygunluğunun sorgulanmaması da başarısızlığa neden olabilir."

(K23): "Bir şeyi olduğu gibi kabul etmemek, neden ve niçin diye sormak."

(K25): "Elde edilen, öğrenilen her türlü bilginin doğruluğunu sorgulamak, koşulsuz inanmamak, verilen bilgiye eleştirel yaklaşmaktır.

(K26): "Verilen her bilginin doğrudan kabul edilmeyip araştırılıp süzgeçten geçirilmesidir."

Katılımcıların sorgulama becerilerini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi

Araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan "Sorgulama becerilerinizi etkileyen faktörler nelerdir?" sorusuna katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Öğretmenlerin sorgulama becerilerini etkileyen faktörlere ilişkin tema ve kodlar

Temalar	Kodlar	f
	Genetik özellikler	2
Bireysel faktörler	Bilgi birikimi (zekâ), Tecrübe	9
	Merak, araştırma isteği	9
	Demografik faktörler (yaş, eğitim, din, gelir vs.)	6
	Sosyo- kültürel çevre, arkadaş çevresi	8
Çevresel faktörler	Toplumsal önyargı	6
	Değişime karşı eleştirel bakış	7
	Zaman kısıtı	4
	Motivasyon	4
Psikolojik faktörler	İlgi- hazır bulunuşluk	5
	İletişim kanalları	2
	Duygusal, psikolojik faktörler	2

Tablo 3 incelendiğinde; öğretmenlerin sorgulama becerilerini etkileyen faktörlere ilişkin katılımcı görüşlerinin; "bireysel faktörler, çevresel faktörler ve psikolojik faktörler" olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmektedir.

Bireysel faktörler teması altında; "genetik özellikler, bilgi birikimi (zeka), tecrübe, merak, araştırma isteği ile demografik faktörler" olmak üzere dört kod bulunduğu görülmektedir. Öğretmenlerin sorgulama becerilerini etkileyen faktörlerden bireysel faktörler konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K2): "Zaman, eski alışkanlıklarınız, ..."

(K3) Eğitim durumu, yaş, sosyo-ekonomik düzey, genetik özellikler, cinsiyet"

(K5): "Zeka seviyesi, bilgisayar donanım, merak ve istek düzeyi, yetişme koşulları yani kişinin kültürü gibi."

(K6): "Deneyim, yaş, ..., merak duygusu, zeka vb."

(K10): "... harcadığım emek ve karşılayabilme derecem. ... Bu konudaki donanımın."

(K21): "Sorgulama becerilerini etkileyen en önemli faktör bilmektir. Bilme işi de bilgi birikimi ve tecrübe ile doğrudan ilişkilidir. ..."

(K23): "Konuya olan ilgimiz, merakımız, isteklilik"

(K26): "Merak etme, Araştırma, soru sorma, süreçte aktif olma, tahmin yürütebilme"

Çevresel faktörler teması altında; "sosyo- kültürel çevre, arkadaş çevresi, toplumsal önyargı, değişime karşı eleştirel bakış ile zaman kısıtı" olmak üzere dört kod bulunduğu görülmektedir. Öğretmenlerin sorgulama becerilerini etkileyen faktörlerden çevresel faktörler konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K2): "Zaman, ..., etkileşim halinde olduğunuz kişi ve ortamların bu yönetime olan bakışları, hızlı sonuca ulaşmamız gereken durumlar"

(K6): "... yaşadığın çevre, ... vb."

(K7): "Sorgulama yapabilmek için insanın önyargılardan uzak olması gerekir. ...,yaşadığınız çevre ,dini inanışınız gibi bir çok faktör sorgulama becerilerimizi etkilemektedir."

(K8): "Eğitim ve öğrenme isteği"

(K10): "... Okul ve velilerin beklentileri. ..."

(K11): "Utanma, aşağılama korkusu, önyargı sorgulamamızı etkileyen en önemli faktörlerden"

(K13): "Çevre, ..."

(K15): "toplum baskısı, değişim karşıtı kalıplaşmış genel kurallar"

(K20): "..., etrafınızda düşüncelerinizi yadırgayan veya tuhaf karşılayıp yargılayan insanların olması veya sorgulama yapmaya maruz bırakılmayışınız kabullenışı doğal karşılayanların bir hayli fazla oluşu vs"

(K24): "Önyargı, kişisel, kentler, sosyo kültürel şartlar"

Psikolojik faktörler teması altında ise; "motivasyon, ilgi- hazır bulunuşluk, iletişim kanalları ile duygusal, psikolojik faktörler" olmak üzere dört kod bulunduğu görülmektedir. Öğretmenlerin sorgulama becerilerini etkileyen faktörlerden psikolojik faktörler konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K4): "Motivasyon, sağlık durumu, psikolojik rahatlık, ilgi, hazır bulunuşluk, katılım"

(K9): "..., öğrencinin hazır bulunduğu, ..."

(K12): "..., iletişim becerisi, alan yetkinliği"

(K18): "..., algılama, güdülenme, olgunlaşma."

(K20): “İletişim kanallarının sınırlı olması, ...”

(K23): “Konuya olan ilgimiz, merakımız, isteklilik”

Öğretmenlerin öğrenme ortamlarında sorgulama süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara yönelik değerlendirme

Araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan "Sorgulama sürecinde öğrenme ortamlarında karşılaştığınız sorunlar nelerdir?" sorusuna katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Öğretmenlerin öğrenme ortamlarında sorgulama süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara yönelik tema ve kodlar

Temalar	Kodlar	f
Normlar ve görevler	Yargılanma endişesi	4
	Toplumun bakışı ve baskısı	5
	Sosyal faktörler	3
Öğrenme süreçlerine ilişkin zorluklar	Görevler ve zorunluluklar	2
	Öğrencinin tutumu ve ilgi eksikliği	5
	Eğitim sistemi	3
	Doğru bilgiye ulaşmada zorluk	8
Bireysel zorluklar	Bireysel farklılıklar, bilgi eksikliği	4
	Empati eksikliği	3
	Zaman yönetimi	4
	Hazır bilginin kabulünün kolaylığı	6

Tablo 4 incelendiğinde; öğretmenlerin öğrenme ortamlarında sorgulama süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara yönelik katılımcı görüşlerinin; “normlar ve görevler, öğrenme süreçlerine ilişkin zorluklar ve bireysel zorluklar” olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmektedir.

Normlar ve görevler teması altında; “yargılanma endişesi, toplumun bakışı ve baskısı, sosyal faktörler ile görevler ve zorunluluklar” başlıklı dört adet kod bulunmaktadır. Öğretmenlerin öğrenme ortamlarında sorgulama süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara yönelik normlar ve görevler konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K2): “Uymak zorunda olduğumuz normlar. Yerine getirmek zorunda olduğumuz ödev ve görevler. Çevremizin bu duruma alışık olmaması. ...”.

(K7): “Sorgulama yaparken en önemli sıkıntı kişinin söylediklerinden dolayı yargılanacağını düşünmesidir. O yüzden açıklıkla düşüncelerini ifade etmekte zorluk yaşamaktadırlar. Sorgulamanın hayatına kötü bir etkisi olacağını düşünerek ne gerek var sıkıntı çıkarmaya mantığıyla hareket edilmektedir.”

(K9): “..., öğretmen merkezli öğretimin zihnimde yüklediği kalıplar, ..., eğitim ve okul iklimi”

(K11): “Çevresel baskı, korku, içe kapanıklık, akran zorbalığı.”

(K16): “eğer sorgulama yaparken yanlış anlaşılma varsa yani anlaşamama, sorun oluyor”

(K21): “... İnsanların birbirini dinlemek istemeyip bencil tutum takınmaları. ...”

Öğrenme süreçlerine ilişkin zorluklar teması altında; “öğrencinin tutumu ve ilgi eksikliği, eğitim sistemi ve doğru bilgiye ulaşmada zorluk” başlıklı üç adet kod bulunmaktadır. Öğretmenlerin öğrenme ortamlarında sorgulama süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara yönelik öğrenme süreçlerine ilişkin zorluklar konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): “Bilginin analize edilmesinde materyal eksikliği”

(K4): “İlginin olmaması, merak eksikliği”

(K5): “İstenen verilere ulaşmada güçlük çekme ya da ulaşamamak.”

(K6): “Detaylı bilgiye erişimde sorunlar, Eğiticinin yetersizliği”

(K10): “Sistemin okulun ve velinin beklentisinin bu yöntemle örtüşmemesi. Eğitim sistemimizin adil ve verimli olmayan bir rekabet ortamı üzerine kurgulanmış olması.”

(K12): “Hazır bulunuşluk seviyesinin düşüklüğü ve öğrencilerin öğrenme üzerine isteksizliği”

(K22): “Sorgulamamı sağlayacak yeteri veriye ulaşamama veyahut anlaşılmama durumu.”

Bireysel zorluklar teması altında; “bireysel farklılıklar, bilgi eksikliği, empati eksikliği, zaman yönetimi ile hazır bilginin kabulünün kolaylığı” başlıklı dört adet kod bulunmaktadır. Öğretmenlerin öğrenme ortamlarında sorgulama süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara yönelik bireysel zorluklar konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K2): “... Hazır bilgiye ulaşmanın ya da ulaştım zannetmenin kolaylığı.”

(K3): “Öğrencilerin her bilgiyi doğru olarak kabul etmesi”

(K6): “Detaylı bilgiye erişimde sorunlar...”

(K13): “Kısıtlı zaman, önyargı,”

(K15): “bilgi eksikliğinden kaynaklı iletiye cevap verememe. Sorgulama kesinlikle bilgi gerektirir”

(K17): “Kabullenmeme, sorulara cevap bulamamak.”

(K21): “... Empati kurma yetisine sahip olunmaması.”

(K23): “Çocukların düşünmek için çaba göstermeden direkt kabul etmeyi kolaylık olarak görmesi.”

(K26): “... ve zaman açısından sorun yaratabilir.”

Öğretmenlerin öğrencilerin sorgulama becerilerini geliştirmek için önerilerin değerlendirilmesi

Araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan "Sorgulama becerilerinizi geliştirmek için önerileriniz nelerdir?" sorusuna katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Öğretmenlerin sorgulama becerilerini geliştirmeye yönelik önerilerine dair tema ve kodlar

Temalar	Kodlar	f
Eğitim ve toplumsal farkındalık	Toplumsal ve etik değerlere saygı	2
	Bilgiye ulaşma, sürece odaklanma	6
	Ortamın hazır oluşu	3
	Eğitici eğitimi	4
	Sosyal medyadan uzak kalma	2
	Toplumsal önyargılardan uzak durma	2
Motivasyon ve sürekli gelişim	Süreklilik ve sabırlı olma	3
	Özgüven ve cesaret	4
	Öğrenme becerilerini geliştirme	4
	Değişim ve dönüşüme açık olma	3
Bireysel gelişim ve ilgi odaklı yaklaşım	Keşfetme isteği	5
	Farklılıklara duyarlı, eleştirel bakış açısı	6
	Gözlem yeteneği	5
	Doğru bilgiye ulaşma teknikleri	4

Tablo 5 incelendiğinde; öğretmenlerin sorgulama becerilerini geliştirmeye yönelik önerilerine yönelik katılımcı görüşlerinin “eğitim ve toplumsal farkındalık, motivasyon ve sürekli gelişim, bireysel gelişim ve ilgi odaklı yaklaşım” başlıklı üç tema altında toplandığı görülmektedir.

Eğitim ve toplumsal farkındalık teması altında; “toplumsal ve etik değerlere saygı, bilgiye ulaşma, sürece odaklanma, ortamın hazır oluşu, eğitici eğitimi, sosyal medyadan uzak kalma ile toplumsal ön yargılardan uzak durma” olmak üzere altı kod yer almaktadır. Öğretmenlerin sorgulama becerilerini geliştirmeye yönelik olarak eğitim ve toplumsal farkındalık konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): “Keşfetme isteği ile gerekli ortamın hazır hale gelmesi.”

(K5): “Konuyla ilgili bilgi seviyesini artırmak, farklı fikirleri de öğrenmeye çalışarak karşılaştırmalar yapmak, ...”

(K7): “İnsanları cesaretlendirmek gerektiğine inanıyorum. Özgürce düşüncelerini ifade etmenin getirdiği değişim ve dönüşümlerin farkına varmalarını sağlamanın önemi vurgulanmalı ve gösterilmeli. İnsanların ifadelerinden dolayı yargılanmamalı ve düşüncelerinin önemsiz olduğu hissettirilmemelidir.”

(K8): “TV ve sosyal medya araçlarından uzak kalma. Baskın gruplardan uzak kalma.”

(K9): “Başarı kriterlerimiz sonuca değil sürece odaklı olmalı, sınavlarda bilgiden çok yöntem ve öğrencinin bilgiye ulaşmaya yönelik hazır bulunuşluğu ölçülmeli”

(K11): “..., sosyal medya etkileşimini azaltmak.

(K12): “Muhatap alınan kesimin öğrenme seviyesine inebilmek ve ...”

(K14): “Sorgulama yöntemleri ile ilgili daha fazla bilgi edinilmeli”

(K15): “... ve konu hakkında bilgi sahibi olma”

(K21): “...Saygı kavramının başta olmak üzere etik değerlere önem veren toplumsal yapının oluşturulması için gerekli eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi.

Motivasyon ve sürekli gelişim teması altında; “süreklilik ve sabırlı olma, özgüven ve cesaret, öğrenme becerilerini geliştirme ile değişim ve dönüşüme açık olma” olmak üzere dört kod yer almaktadır. Öğretmenlerin sorgulama becerilerini geliştirmeye yönelik olarak motivasyon ve sürekli gelişim konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K6): “Süreklilik, sabırlı olma, istemek, odaklanmak, öğrenme becerilerini geliştirme”

(K7): “İnsanları cesaretlendirmek gerektiğine inanıyorum. Özgürce düşüncelerini ifade etmenin getirdiği değişim ve dönüşümlerin farkına varmalarını sağlamanın önemi vurgulanmalı ve gösterilmeli...”

(K11): “Özgüven konusunda beceri kazandırmak, ...”.

(K13): “..., yaratıcı ve esnek düşünme becerilerinin geliştirilmesi”

(K18): “... daha çok güdülenme, daha fazla uyarana maruz kalmak”

(K20): “Öncelikle özgüven, bilme isteğini hep beslemek etrafımıza aldırış etmemek, neden niçin ilişkisini mantık çerçevesinde yürütmek vs”

(K22): “... Kendini doğru ifade edebilecek beceriler geliştirme vs.”

Bireysel gelişim ve ilgi odaklı yaklaşım teması altında; “keşfetme isteği, farklılıklara duyarlı, eleştirel bakış açısı, gözlem yeteneği ve doğru bilgiye ulaşma teknikleri” olmak üzere altı kod yer almaktadır. Öğretmenlerin sorgulama becerilerini geliştirmeye yönelik olarak bireysel gelişim ve ilgi odaklı yaklaşım konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K2): “Konu hakkında daha fazla yöntem ve teknik öğrenilmeli. Öğrenme ve öğretmede bilgiye sahip olmak yerine bilgiye ulaşabilme ve bilgiyi hayat kalitemizi arttıracak biçimde kullanabilme yeteneğinin öncelenmesi”

(K3): “Araştırma inceleme yapmak, bir haberi veya duyumu farklı kaynaklardan araştırmak”

(K4): “Bilişsel düşünme ile eleştirel bakış açısının geliştirilmesi”

(K5): “Konuyla ilgili bilgi seviyesini artırmak, farklı fikirleri de öğrenmeye çalışarak karşılaştırmalar yapmak, Eleştirel nakış açısı geliştirmek”

(K13): “Eleştiri becerisinin geliştirilmesi, problem çözme becerisinin geliştirilmesi, ...”

(K21): “... Özgür ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi.”

(K22): “Aktif katılım sağlayan insanlarla iletişim kurmak ve sorgulamaya dayalı veriler bulmak”

(K25): “Eleştirel düşünme becerilerinin ve merak duygusunun geliştirilmesi gerekir”

(K26): “Gözlem yeteneğinin gelişmiş olması, duruma eleştirel yaklaşıma”

Sonuç ve Tartışma

Çalışmada öğretmenlerin sorgulama becerilerine yönelik görüşleri konusu araştırılmış bu bağlamda ilk olarak; sorgulama kavramına yönelik öğretmen görüşleri sorulmuş, “bilgi edinme süreci, eleştirel yaklaşım ve nedensellik” temaları altında toplandığı görülmüştür. Bilgi edinme süreci teması; “ömür boyu öğrenme, merak, sorarak araştırma, kendi öğrenme isteği ve sorgulama” şeklinde dört alt kod, eleştirel yaklaşım teması; “bilgi süzgeci, fikir alış-verişi ve

farklı konularda düşünme becerisi” olmak üzere üç alt kod, nedensellik teması ise; “neden-sonuç ilişkisi arama, detaylı inceleme, sorun çözme isteği, gerçeği arama ve amaçlı öğrenme davranışı” şeklinde dört alt kod halinde incelenmiştir. Bu çalışma, öğretmenlerin sorgulama becerilerine yönelik görüşlerini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiş ve elde edilen bulgular belirli temalar altında toplanmıştır. Arslan (2013) tarafından yapılan araştırmada, öğretmen adaylarının bilimsel süreç becerileri ve kavramsal değişim süreçleri incelenmiştir. Bu bağlamda, bilgi edinme süreci temasında öğretmen adaylarının "ömür boyu öğrenme, merak, sorarak araştırma, kendi öğrenme isteği ve sorgulama" gibi becerilere odaklandığı gözlemlenmiştir. Benzer bir şekilde, Baş (2012) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise ilköğretim öğrencilerinin yapılandırmacı öğrenme ortamına ilişkin algıları değerlendirilmiştir. İlgili kaynaklara yapılan atıflarla bu çalışmanın sonuçları kıyaslanabilir ve benzer bulgulara ulaşıldığı ifade edilebilir. Örneğin, bu çalışmada belirtilen "bilgi süzgeci, fikir alış-verişi ve farklı konularda düşünme becerisi" temalarının, önceki çalışmalardaki benzer bulguları desteklediği belirtilebilir.

Öğretmenlerin sorgulama becerilerini etkileyen faktörlere ilişkin katılımcı görüşlerinin; “bireysel faktörler, çevresel faktörler ve psikolojik faktörler” olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmüş, bireysel faktörler teması; “genetik özellikler, bilgi birikimi (zeka), tecrübe, merak, araştırma isteği ile demografik faktörler” olmak üzere dört kod, çevresel faktörler teması; “sosyo- kültürel çevre, arkadaş çevresi, toplumsal önyargı, değişime karşı eleştirel bakış ile zaman kısıtı” olmak üzere dört kod, psikolojik faktörler teması ise; “motivasyon, ilgi-hazır bulunuşluk, iletişim kanalları ile duygusal, psikolojik faktörler” olmak üzere dört kod altında incelenmiştir.

Bedir (2017) tarafından yürütülen araştırma, öğretmen adaylarının sorgulama becerileri ile üst bilişsel farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bireysel faktörler teması altında genetik özellikler, bilgi birikimi (zeka), tecrübe, merak ve araştırma isteği gibi dört alt kod belirlemiştir. Bu bulgular, öğretmen adaylarının sorgulama becerilerini şekillendiren bireysel özelliklerin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Yapılan bu çalışma, öğretmen adaylarının sorgulama becerilerini geliştirmek için bireysel faktörlerin göz önünde bulundurulmasının önemini vurgulamaktadır. Celep Havuz'un (2019) araştırması, araştırma ve sorgulamaya dayalı öğrenme yaklaşımının sınıf öğretmen adaylarının bilişsel ve duyuşsal becerilerine etkisini değerlendirmiştir. Çevresel faktörler teması altında sosyo-kültürel çevre, arkadaş çevresi, toplumsal önyargı ve değişime karşı eleştirel bakış gibi dört alt kod belirlenmiştir. Bu çalışma, öğretmen adaylarının eğitim ortamlarındaki çevresel faktörlerin sorgulama becerilerine olan etkisini ortaya koymaktadır. Dindar'ın (2018) çalışması ise okulöncesi öğretmen adaylarının sorgulama becerileri ile yansıtıcı düşünme eğilimleri arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Psikolojik faktörler teması altında motivasyon, ilgi-hazır bulunuşluk, iletişim kanalları ile duygusal ve psikolojik faktörler dört alt kod olarak tanımlanmıştır. Bu araştırma, öğretmen adaylarının duygusal durumlarının sorgulama becerilerini etkileyebileceğini ortaya koymakta ve öğretmen eğitiminde psikolojik unsurların önemini vurgulamaktadır.

Yine öğretmenlerin öğrenme ortamlarında sorgulama süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara yönelik katılımcı görüşleri; “normlar ve görevler, öğrenme süreçlerine ilişkin zorluklar ve bireysel zorluklar” olmak üzere üç tema altında toplanmıştır. Normlar ve görevler teması; “yargılanma endişesi, toplumun bakışı ve baskısı, sosyal faktörler ile görevler ve zorunluluklar” başlıklı dört adet, öğrenme süreçlerine ilişkin zorluklar teması; “öğrencinin tutumu ve ilgi eksikliği, eğitim sistemi ve doğru bilgiye ulaşmada zorluk” başlıklı üç adet kod, bireysel zorluklar teması ise; “bireysel farklılıklar, bilgi eksikliği, empati eksikliği, zaman yönetimi ile

hazır bilginin kabulünün kolaylığı" başlıklı dört adet kod olarak yer almıştır. Bu çalışma, öğretmenlerin sorgulama süreçlerinde karşılaştıkları normlar ve görevlere yönelik endişeleri inceledi (Beshears, 2012). Bulgular, öğretmenlerin yargılanma endişesi, toplumun bakışı ve baskısı ile ilgili olarak benzer bir zeminde ortaya çıktı. Bu durum, Beshears'ın tezinde belirtildiği gibi, sorgulama süreçlerinde normlar ve görevlerle başa çıkmada ortak zorlukların olduğunu göstermektedir. Öğrenme süreçlerine ilişkin zorluklar teması, Kornblum ve Julian'ın (2012) çalışmasına dayanarak değerlendirilebilir. Özellikle, öğrenci tutumu ve eğitim sistemiyle ilgili yaşanan zorluklar, bu çalışmanın ortaya koyduğu bulgulara paralel bir durumu yansıtmaktadır. Kornblum ve Julian'ın çalışması, benzer zorlukların farklı eğitim bağlamlarında da geçerli olduğunu göstermektedir. Bireysel zorluklar teması, Hamarat ve Arkan'ın (2018) "2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde Gelecek Becerileri" başlıklı çalışmasına paralel bir şekilde değerlendirilebilir. Bu kaynak, bireysel farklılıklar, bilgi eksikliği ve zaman yönetimi gibi zorluklara vurgu yapmıştır. Bu da, bu çalışmanın sonuçlarının genel eğitim vizyonu ile uyumlu olduğunu göstermektedir.

Son olarak öğretmenlerin sorgulama becerilerini geliştirmeye yönelik önerilerine yönelik katılımcı görüşlerinin "eğitim ve toplumsal farkındalık, motivasyon ve sürekli gelişim, bireysel gelişim ve ilgi odaklı yaklaşım" başlıklı üç tema altında incelenmiş, eğitim ve toplumsal farkındalık teması altında; "toplumsal ve etik değerlere saygı, bilgiye ulaşma, sürece odaklanma, ortamın hazır oluşu, eğitici eğitimi, sosyal medyadan uzak kalma ile toplumsal ön yargılardan uzak durma" olmak üzere altı kod, motivasyon ve sürekli gelişim teması altında; "süreklilik ve sabırlı olma, özgüven ve cesaret, öğrenme becerilerini geliştirme ile değişim ve dönüşüme açık olma" olmak üzere dört kod, bireysel gelişim ve ilgi odaklı yaklaşım teması altında ise; "keşfetme isteği, farklılıklara duyarlı, eleştirel bakış açısı, gözlem yeteneği ve doğru bilgiye ulaşma teknikleri" olmak üzere altı kod yer aldığı görülmüştür. Beshears'ın (2012) tezi, eğitim ve toplumsal farkındalık temalarının çeşitli yönlerini destekleyebilir. Örneğin, toplumsal ve etik değerlere saygı, bilgiye ulaşma, sürece odaklanma gibi alt kodlar, eğitim süreçlerinde etik bir temel oluşturarak öğretmenlerin sorgulama becerilerini güçlendirmeye yönelik önemli öneriler sunmaktadır. Bu, Beshears'ın tezinin öneri bölümlerinde ortaya çıkan benzer temalarla uyumludur. Kornblum ve Julian'ın (2012) çalışması, motivasyon ve sürekli gelişim temasına dair önerilere destek sağlayabilir. Örneğin, süreklilik ve sabırlı olma, özgüven ve cesaret gibi alt kodlar, öğretmenlerin sorgulama becerilerini sürekli olarak geliştirmelerine odaklanarak bu temaya uygun öneriler sunmaktadır. Kornblum ve Julian'ın çalışması, bu konudaki benzer bulguları destekleyebilir. Beshears'ın (2012) ve Kornblum ve Julian'ın (2012) çalışmaları, bireysel gelişim ve ilgi odaklı yaklaşım temasına dair önerilere katkıda bulunabilir. Örneğin, keşfetme isteği, farklılıklara duyarlılık, eleştirel bakış açısı gibi alt kodlar, öğretmenlerin bireysel gelişimlerine odaklanarak sorgulama becerilerini güçlendirmelerine yönelik benzer tavsiyeler içermektedir. Sonuç olarak, bu çalışmanın önerileri, Beshears'ın (2012) ve Kornblum ve Julian'ın (2012) kaynaklarından elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Öğretmenlerin sorgulama becerilerine yönelik görüşlerinin araştırıldığı bu çalışmada öğretmen ve yöneticilere şu öneriler sunulabilir;

Öğretmenler ve okul müdürleri, öğrencilere sorgulama kültürünü aşılmalı ve özgürce düşüncelerini cesaretlendirmelidir.

Farklı kaynaklardan beslenen zengin eğitim materyalleri kullanarak öğrencilere çeşitli bakış açıları sunmalıdır.

Proje tabanlı öğrenme ve araştırma projeleri ile öğrencilere kendi ilgi alanlarında sorgulama fırsatları sağlanmalıdır.

Öğretmenler, öğrencilere eleştirel düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik öğretim stratejilerini benimsemelidir.

Sınıf içinde öğrencilere sık sık soru sorma fırsatları tanıyarak sorgulama alışkanlığını geliştirmeye odaklanılmalıdır.

Öğretmenler, sorgulama becerilerini geliştirmek için özel eğitimlere tabi tutulmalı ve bu konuda sürekli olarak güncel bilgilere erişim sağlanmalıdır.

Grup çalışmaları ve kooperatif öğrenme yöntemleri kullanılarak öğrenciler arası etkileşim ve bilgi paylaşımı teşvik edilmelidir.

Öğrencilerin farklı öğrenme stillerini anlamak ve bu çerçevede sorgulama becerilerini destekleyici stratejiler uygulamak önemlidir.

Ebeveynlere, sorgulama becerilerinin önemini anlatmak ve evde de bu kültürü destekleyici ortamlar oluşturmaları konusunda bilgi verilmelidir.

Öğrencilere açık bir iletişim ortamı sağlanarak, sorgulama yaparken hata yapma korkusu azaltılmalı ve özgürce ifade etmelerine destek olunmalıdır.

Öğretmenler, sorgulama becerilerini geliştirmek için teknolojiyi etkili bir şekilde kullanmalı ve öğrencilere dijital kaynaklara ulaşma imkanları tanımalıdır.

Sadece doğru-yanlış değil, düşünce süreçlerini de değerlendiren değerlendirme yöntemleri benimsemelidir.

Okul müdürleri, sorgulama kültürünü destekleyen politikalar geliştirmeli ve bu kültürün sürdürülebilir olmasını sağlamak için çaba harcamalıdır.

Referans

- Arslan, A. (2013). *Araştırma-sorgulama ve model tabanlı araştırma-sorgulama ortamlarında öğretmen adaylarının bilimsel süreç becerilerinin ve kavramsal değişim süreçlerinin incelenmesi*. Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Aydın, M. Z. (2014). Çocuğun eğitiminde ailenin önemi. *Somuncu Baba Dergisi*, 3(168), 330-454.
- Baltacı, A. (2018, 06). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), 231-274.
- Baş, G. (2012). İlköğretim öğrencilerinin yapılandırmacı öğrenme ortamına ilişkin algılarının farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 203-215.
- Baş, T., ve Akturan, U. (2017). *Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Bedir, T. (2017). *Öğretmen adaylarının sorgulama becerileri ile üst bilişsel farkındalık düzeylerinin incelenmesi*. Bartın Üniversitesi. Bartın.
- Beshears, C. M. (2012). *Inquiry-Based Instruction in the Social Studies: Successes and Challenges*, Yüksek Lisans Tezi, Arkansas Üniversitesi, Amerika Birleşik Devletleri.

- Buldu, M. (2014). Öğretmen yeterlik düzeyi değerlendirmesi ve mesleki gelişim eğitimleri planlaması üzerine bir öneri. *Milli Eğitim Dergisi*, 44(204), 114-134.
- Büyükalın Filiz, S. (2009). Soru cevap yöntemi eğitiminin öğretmenlerin soru sorma tekniklerine etkisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 167-195.
- Cansoy, R. (2018). Uluslararası çerçevelere göre 21. yüzyıl becerileri ve eğitim sisteminde kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 7(4), 3112-3134.
- Celep Havuz, A. (2019). *Araştırma ve sorgulamaya dayalı öğrenme yaklaşımının sınıf öğretmen adaylarının bilişsel ve duyuşsal becerilerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.
- Dindar, S. (2018). *Okulöncesi öğretmen adaylarının sorgulama becerileri ile yansıtıcı düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Engin, G. (2009). *Sınıf öğretmeni adaylarının sorgulama yaklaşımını algılama ve öğretim becerilerinin araştırılması: Türkiye-Hollanda karşılaştırma çalışması* (Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Güneş, F. (2016). Eğitimde sorgulamanın gücü. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 188-204.
- Hamarat, E., & Arkan, A. (2018). 2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde gelecek becerileri. *Seta Perspektif*, (222). https://www.researchgate.net/publication/330221956_2023_Egitim_Vizyon_Belgesi'n_de_Gelecek_Becerileri.
- Kornblum, W., & Julian, J. (2012). Fourteen education social problems. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(5), 60-122
- Köksal, N. (2008). Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin öğretmen, müdür ve bakanlık yetkilileri tarafından değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 36-46.
- Kumandaş Öztürk, H. (2019). *Araştırma modelleri ve türleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Marczyk, G., DeMatteo, D., & Festinger, D. (2005). *Essentials of research design and methodology*. New York: John Wiley & Sons Inc.
- Miller, S. (2003). Analysis of phenomenological data generated with children as research participants. *Nurse Researcher*, 10(4), 68-82.
- Noble, H. ve Smith, J. (2015). Issues of validity and reliability in qualitative research. *Evidence-Based Nursing*, 18(2), 34-35.
- Orhan Göksün, D. (2016). *Öğretmen adaylarının 21. yy. öğrenen becerileri ve 21. yy. öğreten becerileri arasındaki ilişki*, Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Orhan Göksün, D., & Aşkı Kurt, A. (2017). Öğretmen adaylarının 21. yy. öğrenen becerileri kullanımları ve 21. yy. öğreten becerileri kullanımları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 107-130.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323- 343

Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Interviewing: Principles And Practices, W.C. Brown Publishers. Dubuque: Iowa

Polatcan, M., & Kılınc, A. Ç. (2018). *Fenomenoloji ve araştırmalarda fenomenolojik yöntem. Eğitim yönetiminde araştırma*. Ankara: Pegem Akademi.

Yalçın, S. (2019). Öğretmen adaylarının 21. yy. becerilerini ölçmek için kullanabilecekleri araçlar hakkında farkındalıkları ve yeterlik algıları. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 383-398.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.